

Preprint

Grace M. Jantzen, *Power, Gender, and Christian Mysticism* (Cambridge Studies in Ideology and Religion 8), Cambridge, CUP, 1995; xvii + 384 pp., ISBN 0521479266, £13.95.

Het wetenschapsfilosofische inzicht dat waarde vrije wetenschap niet bestaat, en dat alle wetenschap plaatsvindt vanuit een bepaald perspectief en van daaruit ook gekleurd wordt, is op dit moment onder godsdienstfilosofen min of meer gemeengoed geworden. Van dit theoretische inzicht is het echter nog een hele stap naar het praktisch doorzien van de wijze waarop *mainstream* godsdienstfilosofie, resp. het eigen godsdienstwijsgerig onderzoek, bepaald worden door zeer concrete – en vaak ook kwestieuze – vooronderstellingen. De godsdienstwijsbegeerte is derhalve grote dank verschuldigd aan de Canadees-Britse godsdienstfilosofe Grace Jantzen, inmiddels hoogleraar te Manchester, die in een buitengewoon scherpzinnige studie vanuit haar eigen feministische perspectief de gangbare benadering van mystiek in de godsdienstfilosofie deconstrueert (en in bepaalde gevallen zelfs ontmaskert). Zo laat J. zien, hoe Schleiermacher religie herleidt tot een pre-rationeel direct mystiek bewustzijn van God, dat niet adequaat onder woorden gebracht kan worden. Elke poging een dergelijke ervaring onder woorden te brengen, is dan een interpretatie vanuit een bepaalde religieuze traditie die de oorspronkelijke ongeïnterpreteerde ervaring vertekent (311-316). Onder invloed van William James en Evelyn Underhill werd dit soort opvattingen gemeengoed in de godsdienstfilosofische studie van de mystiek. J. toont overtuigend aan hoe deze interpretatie van de mystiek vervolgens werd terug-geprojecteerd op de middeleeuwse mystiek, waarbij men met name aanknoopt bij het bekende begrip van de *ineffabilitas*. 'Ineffability' wordt in de hedendaagse godsdienstfilosofie meestal betrokken op de mystieke ervaring, als zou die niet onder woorden te brengen zijn. J. toont overtuigend, dat dit geen recht doet aan de wijze waarop mystici zelf over deze 'ineffability' spraken: het is niet de ervaring die 'ineffable' is, maar God zelf, en m.n. 'the beauty and wonder of God' (281), en deze transcendentie van God (284) leidt niet tot sprakeloosheid. Integendeel, 'a proper grasp of divine ineffability is an invitation to experiment with language, to stretch it to its limits' (284). *En passant* stelt ze de taalrijkdom van middeleeuwse mystici present via talrijke citaten uit de bronnen, en laat zien hoe vrouwelijke mystici anders over God spraken dan hun mannelijke collega's, en hoe dit vrouwelijke spreken in de loop van de geschiedenis onderdrukt is. Zo gaat deze studie niet alleen over mystiek, maar ook over gender en macht: de macht van mannen die in staat waren de sociale constructie van mystiek naar hun hand te zetten. Aan de rijkdom van dit boek kan ik in deze korte bespreking geen recht doen; ik wel echter niet voorbijgaan aan het slothoofdstuk, waarin J. o.m. de implicaties van haar studie van de mystiek voor het beroep op mystieke ervaring in argumenten voor het bestaan van God laat zien. J. probeert in dit boek niet, tegenover gangbare interpretaties van de mystiek een omvattend alternatief te zetten; op veel punten is verder onderzoek nodig. De aanzetten die zij hier geeft zijn buitengewoon waardevol. Ik beveel dit boek van harte aan; het is niet alleen een diepgravende studie van de mystiek en een felle maar overtuigende aanklacht tegen veel hedendaagse godsdienstfilosofie, maar het is ook zeer helder en ongemeen boeiend geschreven.

Marcel Sarot